

Motion till riksdagen 2020/21:2720

av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP)

Nationellt åtgärdsprogram för att hålla barn och unga undan gängen

---

Sammanfattning

Grunden för all social rättvisa är att varje barn får samma chans i livet. Så är det inte idag. I alltför många områden i Sverige löper barn och unga en stor risk för att hamna i utanförskap, vilket dessvärre ökar deras utsatthet för att bli rekryterade in i brottslighet. All framgångsrik kriminalpolitik börjar därför med barnen. Med tidiga, välriktade insatser kan vi förhindra att fler barn blir rekryterade till kriminalitet. Det är de barn som samhället svek för 20 år sedan som är kärnan i dagens kriminella gäng. Samhället måste därför med all kraft hålla barn och unga borta från den organiserade brottsligheten.

Gängkriminalitet som den ser ut i Sverige idag är ett hot mot hela samhället. De som står bakom det dödliga våldet ska gripas och dömas för sina gärningar. Kriminella och deras vapen ska bort från gatorna. Polis och rättsväsende ska ha tillräckliga resurser och rätt verktyg för att kunna bekämpa brottsligheten. Men arbetet får inte stanna där. För att kunna stävja utvecklingen med våld och skjutningar måste vi lösa de underliggande problemen.

Det börjar inte med att en ung person gör sig redo att skjuta; det börjar långt tidigare med ett barn i behov av samhällets stöd. Det handlar om social rättvisa, minskat utanförskap och jämlika skolor. Men det handlar också om att samhället reagerar i tid och sätter in insatser som hjälper barnet och föräldrarna att vända ett normbrytande beteende. All brottslighet måste innebära reaktioner och sanktioner, men tillfällena innan barn och unga begår brott måste tas tillvara. Att reagera först efter att en ung person har begått ett brott är för sent. Samhällets kraftsamling måste ske tidigare. Alla tillfällen att förhindra att ett barn dras in i en kriminell livsstil måste tas tillvara.

Vi ser att allt yngre barn utnyttjas och rekryteras av de kriminella gängen.¹ Genom höjda straff för de som rekryterar unga in i brottslighet, bättre ungdomsvård och satsningar på ett brett brottsförebyggande arbete skyddar vi både barnen och stoppar nyrekryteringen till de kriminella gängen. Inget barn föds kriminellt. Bakom varje barn

¹ Sveriges Radio, Allt yngre dras in i gängkriminalitet, 2020-09-28,
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7562506>.

som lockas in i gängkriminaliteten finns en äldre kriminell person. Detta cyniska utnyttjande av barn måste få ett stopp. Det brottsförebyggande arbetet behöver påbörjas i mycket tidig ålder för att nå goda resultat.

Det finns inte heller någon motsättning i att försöka förhindra ytterligare brottslighet när en ung person begått ett brott. Alla instanser som hanterar unga som inlett en brottslig bana måste ha fullt fokus på att avbryta kriminaliteten. Många unga vill inget hellre än att lämna det brottsliga livet. Här finns flera åtgärder att genomföra.

Det är inte bara unga förövare som behöver samhällets uppmärksamhet, utan även unga brottsoffer. Det är ofta de mest utsatta barnen som drabbas hårdast av brottsligheten. Vi vill att alla barn ska växa upp i stadsdelar som är trygga och att samhället inte sviker den som utsatts för ett brott.

Miljöpartiet föreslår av dessa skäl ett nationellt åtgärdsprogram för att förhindra rekrytering av barn till gängkriminalitet, att få unga att lämna den kriminella banan och särskilda satsningar på unga brottsoffer. Samhället måste enas i kampen mot de kriminella gängerna och stå upp för principen att alla har rätt att växa upp i trygghet.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder mot barnfattigdom och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka antalet tidiga insatser för att motverka kriminalitet bland barn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rollen hembesök i barnavårdscentralens regi har för det brottsförebyggande arbetet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder mot föräldrar som förhindrar att barnen deltar i socialtjänstens insatser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra för att barn och unga som har ett behov av det, ska omhändertas enligt lagen om vård av unga och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa straffen för den som rekryterar unga in i kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avhopparverksamhet för unga och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skolans roll i det brottsförebyggande arbetet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskilda insatser i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av fältarbetare från socialtjänsten och lokalpolis i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samverkan mellan samhällsaktörer och civilsamhälle och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av sekretessreglerna mellan socialtjänst och polis och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om höjd kvalitet på Statens institutionsstyrelses ungdomshem och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av slutna ungdomsvård och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till unga brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av modellen för brottsskadeersättning och tillkännager detta för regeringen.

1 Åtgärder mot barnfattigdom och utsatthet

Det finns ibland en tendens hos politiker att försöka komma med enkla lösningar på komplexa problem som brottslighet. En del partier verkar tro att det mesta löser sig om vi bara har högre straff och andra verkar tro att brottsligheten skulle upphöra som genom ett trollslag med några fler fritidsgårdar. I själva verket är orsakerna till varför brottslighet uppstår komplexa och mångfacetterade. Samhällets lösningar behöver därför också vara både mångfacetterade och grundade i vetenskap.

En av de riskfaktorer för ungdomskriminalitet som forskningen pekar ut är bristande ekonomi inom familjen.² Forskningen visar även att samhällen med större ekonomisk jämlikhet har lägre brottslighet.³ Att andelen barnfamiljer som lever med låg ekonomisk standard ökar är därför oroande ur ett brottsförebyggande perspektiv. Utan familjepolitiska insatser skulle omkring en fjärdedel av de svenska barnfamiljerna ha varit fattiga enligt EU:s fattigdomsdefinition.⁴ Den ekonomiska familjepolitiken måste leva upp till sina övergripande mål om fattigdomsreducering och minskade skillnader mellan hushåll.

Miljöpartiet vill därför se ökade satsningar på att minska barnfattigdomen. Barnbidraget, underhållsstödet och bostadsbidraget är extra viktiga för låginkomsthushållen. Regelbundna höjningar av ersättningsbeloppen behövs för att säkerställa att barn- och familjeersättningarna även i framtiden bidrar till att minska inkomstklyftorna.

Stöd till utsatta familjer är dock bara symptom på en betydligt bredare problematik. Sverige har blivit ett alltmer segregerat land där klyftorna mellan olika grupper ökar. För detta krävs en bred satsning på social rättvisa, jämlikhet och en bostadspolitik som bryter segregationen. För en mer ingående beskrivning av Miljöpartiets politik på dessa områden hänvisas till våra motioner om social rättvisa, integration och bostadspolitik.

² Brå, Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka en kriminell utveckling (2009), s. 9.

³ Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009).

⁴ DN Debatt, Fler fattiga barnfamiljer med dagens familjepolitik, 2019-09-28, <https://www.dn.se/debatt/fler-fattiga-barnfamiljer-med-dagens-familjepolitik/>.

2 Öka antalet tidiga insatser

2.1 Normbrytande beteende måste upptäckas i tid

Miljöpartiets rättspolitik bygger på att vi agerar på flera fronter samtidigt. Vi måste dels bekämpa de kriminella gängen här och nu. Detta kräver att polis och rättsväsende har tillräckliga resurser och rätt verktyg. Men det långsiktigt mest avgörande för att komma åt brottsligheten i ett samhälle är dock det förebyggande arbetet.

För att det förebyggande arbetet ska vara framgångsrikt är det viktigt att normbrytande beteende upptäcks i tid. Alltför ofta hör vi uppgivna föräldrar, lärare eller andra i kriminella personers närhet säga att de såg problemen komma redan tidigt. Barn och deras föräldrar måste i sådana situationer tidigt få stöd av samhället att bryta negativa och normbrytande beteenden.

2.2 Samverkan mellan mödravårdscentraler, barnavårdscentraler, förskola, skola, socialtjänst och civilsamhälle

Även om föräldrarna brukar känna barnet bäst kan det vara svårt för föräldrarna att själva avgöra när ett barn är särskilt aggressivt eller har svårt i kontakten med andra. Det förekommer också att det finns brister i hemmiljön som gör att barnen utvecklar problematiska beteenden. I dessa fall spelar mödravårdscentraler (MVC), barnavårdscentraler (BVC), förskolan, skolan, elevhälsan och socialtjänsten centrala roller i att hjälpa barnet och föräldrarna. Det förutsätter dock att dessa aktörer har kompetens att identifiera riskfaktorer och kan sätta in rätt insatser vid rätt tidpunkt.

Miljöpartiet vill stärka det förebyggande arbetet och höja kompetensen kring brottsförebyggande arbete hos alla de samhällsaktörer som tidigt möter barn och unga för att identifiera riskfaktorer och kunna sätta in åtgärder tidigt. Det är viktigt att nå en effektiv samverkan mellan MVC, BVC, förskola, skola och socialtjänst i detta arbete. Det är också avgörande att dessa aktörer har tillräckliga resurser för att med kraft kunna ägna sig åt brottsförebyggande arbete, inte minst i de mest brottsutsatta områdena. Även civilsamhället bör spela en central roll i en sådan samverkan.

2.3 Fler hembesök i barnavårdscentralens regi

Brottsförebyggande rådet (Brå) beskriver i flera rapporter hur arbetet med tidiga insatser kan se ut. En viktig insats är att arbeta med förebyggande insatser som hembesök av BVC.⁵ Även olika typer av föräldrastödsprogram har visat sig effektiva.⁶ Det är dock avgörande att sådana program även når de mest marginaliserade familjerna.⁷ Det finns forskning som visar att så kallade hembesöksprogram kan ha en långvarig positiv effekt på ungdomsvåld och kriminalitet.⁸ Även tidiga insatser redan under graviditeten, t.ex. hos mödravårdscentralen, är viktiga för att nå effekt.⁹

⁵ Brå 2001:15, Kriminell utveckling – tidiga riskfaktorer och förebyggande insatser, s. 7.

⁶ Brå 2016:20, Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden, s. 74.

⁷ Ibid.

⁸ Olds, DL, Henderson, CR Jr, Chamberlin, R, Tatelbaum, R, Preventing child abuse and neglect: a randomized trial of nurse home visitation (1986), s. 65–78.

⁹ Brå 2016:20, Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden, s. 74.

Miljöpartiet vill se fler hembesök i BVC:s regi. Samverkan bör även tidigt ske med MVC för att identifiera risker i hemmiljön. Det är mycket viktigt att barnhälsovården efterlever skyldigheten att anmäla till socialtjänsten när oro finns för att ett barn far illa. BVC och socialtjänst bör arbeta för att vara ett stöd till föräldrarna att sätta gränser och vid behov genomföra insatser direkt riktade till barnet. Föräldraträning riktad till föräldrar med förskolebarn som har allvarliga beteendestörningar bör också övervägas. Syftet med åtgärderna måste vara att ge barn och föräldrar ett långvarigt stöd.

3 Åtgärder mot föräldrar som förhindrar barnen att delta i insatser

3.1 Skärpt lagstiftning för föräldrar som motsätter sig socialtjänstens insatser

De allra flesta föräldrar vill sina barns bästa. Men i vissa fall kan föräldrarna dras med egen problematik eller ha svårt att sätta sina barns behov före sina egna. Ibland är även misstro mot myndigheter en faktor som gör att föräldrar säger nej till insatser från samhället. I vissa familjer förekommer det också att barn utnyttjas till brottslig verksamhet eller utsätts för olika typer av övergrepp, hedersförtryck eller annan allvarlig form av försummelse.

För de barn och unga som är i behov av socialtjänstens insatser men där föräldrarna motsätter sig insatserna finns det idag väldigt liten möjlighet för socialtjänsten att ingripa, om inte förutsättningarna för tvångsvård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är uppfyllda. Detta är något som regeringen identifierat i 34-punktsprogrammet om åtgärder mot gängkriminalitet. Där konstateras både att socialtjänsten behöver beredas möjlighet att ge öppna insatser utan vårdnadshavarnas samtycke, så att barnen kan få stöd i tidigare läge och i fler situationer (också kallat mellantvång). Detta skulle underlätta för barn att få hjälp och stöd även om familjen motsätter sig insatser. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att se över om fler olika typer av insatser behövs och om mellantvånget ska kunna användas när det finns brister i barnets hemmiljö men när förutsättningarna för tvångsvård inte är uppfyllda. Det är inte rimligt att föräldrar ska kunna motsätta sig socialtjänstens insatser om detta är av vikt för barnets bästa och det brottsförebyggande arbetet.

3.2 Kommunens ekonomi ska inte vara ett hinder mot nödvändiga ingripanden

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga är en skyddslag som är till för att skydda barn från att fara illa. Det kan röra sig om situationer när barn utsätts för misshandel, utnyttjande, brister i omsorgen i hemmiljön eller om den unge utsätter sin egen hälsa för påtaglig risk. I de fall när förutsättningarna för tvångsvård enligt LVU är uppfyllda kan och ska ett omhändertagande ske. Det sker dessvärre inte alltid idag. De kommunala socialtjänsternas förutsättningar ser olika ut. Tillgången till lämpliga familjehem och platser på boende är begränsat, likväl som en knapp kommunbudget. För att öka möjligheter att socialtjänsten omhändertar de barn som behöver det har

regeringen tillskjutit medel. Ekonomi får inte vara ett hinder för att barn ska få den hjälp och stöd som behövs för att förhindra att barnets hälsa eller utveckling tar skada. Därför vill vi se fortsatta åtgärder för att socialtjänsten ska kunna göra de ingripanden som behövs.

4 Skärp straffen för den som rekryterar unga in i kriminalitet

Enligt polisens rapport om allvarlig och organiserad brottslighet involveras unga människor i organiserad brottslighet gradvis, genom anhöriga och vänner som har kopplingar till den kriminella miljön.¹⁰ Redan vid tidig ålder kan dessa barn få till uppgift att bära olagliga varor eller hålla utkik efter polisen. De kan även rekryteras till narkotikaförsäljning. Även Brå rapporterar att yngre personer kan anlitas och introduceras i brottslighet av äldre kriminella individer.¹¹ Det är angeläget att förhindra att äldre individer på detta sätt rekryterar barn in i kriminalitet. Redan idag finns skrivningar i brottsbalken som riktar in sig på de som förmår en person att medverka till brott genom att missbruka en persons ungdom, men bl.a. riksåklagaren har framhållit att en skärpning av lagen behövs.

Anstiftan och medhjälp till brott är förbjudet och att utnyttja barn och ungdomar kan vara en försvårande omständighet när straff ska dömas ut för en kriminell handling. Men de personer som leder in barnen och ungdomarna i kriminalitet slipper inte sällan ansvar. Det saknas en generell regel som säger att brott som en äldre gärningsperson har involverat en underårig person i ska ha ett högre straffvärde. Det ska kosta för den äldre gärningspersonen att övertala barn att bära vapen eller droger. Den äldre ska inte komma lindrigare undan för att vapnet eller drogerna hittades på en yngre person. Därför måste vi skärpa straffen för de som rekryterar unga in i kriminalitet.

Miljöpartiet har i regering verkat för att skärpa straffen för de som rekryterar unga in i kriminalitet. En utredning har tillsatts och uppdraget ska redovisas nästa år.

5 Stärk avhoppbarverksamheten för unga i hela landet

Många av dem som återfinns i kriminella grupperingar vill bryta med det kriminella livet. Detta gäller inte minst unga. Sådana uppbrott innebär dock ofta stora svårigheter och risker, vilket får till konsekvens att den unge stannar kvar i kriminalitet. Om en livsstilskriminell person upphör med sin brottsliga verksamhet är det en stor vinst för hela samhället, både ur ett ekonomiskt och ur ett mänskligt perspektiv. För att underlätta uppbrott behöver samhället erbjuda stöd och skydd till dem som vill lämna en kriminell livsstil.

Regeringen har under mandatperioden gjort flera satsningar på olika typer av avhoppbarverksamhet. Även om mycket har gjorts tror vi att arbetet skulle kunna stärkas genom att bredda personkretsen för avhoppbarverksamheten, stärka samarbetet med Kriminalvården, samt att i högre grad stödja civilsamhällets viktiga arbete med

¹⁰ Polisens rapport om allvarlig och organiserad brottslighet (2017), s. 9.

¹¹ Brå 2016:12, Kriminella nätverk och grupperingar, s. 66.

avhoppare och återanpassning. Vi vill stötta och se ökat samarbete med den frivilligverksamhet som finns på området.

Familjen är också viktiga aktörer vad gäller att få människor att sluta med brott. Vi vill undersöka möjligheten för avhopparverksamheten att stödja personer i nära relation med personer i kriminella nätverk. Dessa är mycket utsatta och hade dessutom, om de fick adekvat skydd, kunnat vara en viktig informationskälla för polisen.

Miljöpartiet har i regering verkat för att förstärka insatserna för avhoppare. I årets budget har vi höjt anslagen till avhopparverksamhet och Polismyndigheten har nu 15 miljoner att fördela 2021 på sådan verksamhet. Miljöpartiet vill se kontinuerliga och långsiktiga insatser på detta. Brottsslingar ska lagföras och avtjäna sitt straff men samtidigt måste människor erbjudas en väg ut ur brottslighet, till ett laglydigt liv.

6 Skolans roll i det brottsförebyggande arbetet

Tidiga skolmisslyckanden, dålig anknytning till skolan och en dålig skolmiljö är alla riskfaktorer för en ung persons kriminella utveckling.¹² Skolan kan också utgöra en skyddsfaktor för att barn och unga inte ska bli kriminella. Ett positivt skolklimat, framgångar med skolarbetet och att den unge är motiverad att lära sig utgör faktorer som kan hjälpa unga personer att hålla sig borta från brottslighet.¹³ En välfungerande skolgång kan alltså medföra att barn och unga inte blir kriminella medan en icke-fungerande skolgång på samma sätt kan innebära en riskfaktor för ett kriminellt leverne.

Det är därför allvarligt att vi under en lång tid i Sverige sett att skillnaderna i kunskap, betyg och behörighet till gymnasiet blivit större mellan skolorna, i Pisa och andra mätningar. Detta missgynnar särskilt brottsutsatta områden där en bra skola och goda skolresultat behövs som allra mest.

Oavsett var eleverna kommer ifrån eller vilka föräldrar de har ska alla barn ges en ärlig chans utifrån sina förutsättningar. Skolans resurser ska fördelas så att de skolor som har större behov ska få mer ekonomiska resurser. Vi vill också att staten stöttar kommunerna för att bryta ojämlikheten i förskolan. Lärare och skolpersonal måste ges rätt förutsättningar att se till att varje barn uppnår kunskapsmålen.

Tidiga insatser i skolan krävs för att förebygga att unga utvecklar en kriminell identitet. Miljöpartiet i regering har drivit igenom att alla skolformer behöver bli bättre på att förlägga stöd i tidigare årskurser, bland annat genom den så kallade läsa-skriva-räkna-garantin. Fortsatta satsningar på höjda resultat i skolan och tidiga insatser för de som halkar efter är avgörande för att stoppa nyrekryteringen till de kriminella gängen.

Elevhälsan har en roll i att identifiera gränsöverskridande beteenden och delta i det tidiga brottsförebyggande arbetet. Miljöpartiet i regering har infört ett statligt stöd till elevhälsan som har lett till 900 fler anställda och mer måste göras. Det är viktigt att säkerställa att elevhälsan har kompetens i brottsförebyggande arbete, kan identifiera problem och i samverkan med andra aktörer göra något åt dem. Det är också centralt att elevhälsan arbetar strategiskt i det främjande och förebyggande arbetet och inte bara åtgärdande. Detta kräver att elevhälsan har tillräckliga resurser, och att dessa är fördelade så att de skolor som har störst behov också har bäst möjligheter att satsa på fler anställda, mindre grupper och insatser i rätt tid.

¹² Brå, Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka en kriminell utveckling (2009), s. 8.

¹³ Ibid.

Regeringen har gett Skolverket och Socialstyrelsen i uppdrag att rikta särskilt fokus mot riskgrupper i socialt utsatta områden inom ramen för det pågående utvecklingsarbetet för samverkan mellan elevhälsan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. För Miljöpartiet är det nödvändigt att kunskapen i skolan för att identifiera riskbeteenden höjs och samverkan med andra aktörer i det brottsförebyggande arbetet stärks. När kompetensen i brottsförebyggande arbete finns och myndigheter samordnar sina insatser finns det också goda möjligheter att barn får stöd tidigt. Ingen elev ska falla mellan stolarna.

7 Särskilda insatser i socialt utsatta områden

7.1 Riktade satsningar mot utsatta områden

Segregation minskar sammanhållning och tillit i samhället. Det är avgörande att vi ökar tryggheten för de människor som bor i utsatta områden och som är de främsta offren för gängvåld och kriminalitet. För många unga göder känslan av utsatthet en frustration och hopplöshet. När känslan av att området och dess invånare är bortprioriterade får fäste skapar det en grogrund för utanförskap och, i värsta fall, kriminalitet. Utöver att trycka tillbaks kriminalitet och våld är det viktigt att öka samhällets närvaro. I budgetpropositionen för 2021 satsar vi på servicekontor i utsatta områden så att fler får ta del av statlig service och ett antal riktade satsningar mot områden som präglas av segregation. Dessa satsningar bör fortsätta.

7.2 Socialtjänst på fältet och lokalpolis

Fler fältarbetare från socialtjänsten kan göra stor skillnad i utsatta områden. De kan skapa trygghet och på ett tidigt stadium fånga upp unga i riskzonen. Polismyndigheten bedömer att detta är en effektiv åtgärd mot gängproblem och rekrytering av unga in i kriminalitet.

Det är även viktigt att polisen arbetar med lokal förankring. Poliser med lokal-kännetid och som arbetar förtroendeskapande gentemot unga och boende i de utsatta områdena, kan spela en avgörande roll för att lugna ner eskalerade situationer och för att lokalbefolkningen ska våga anmäla brott. En ökad samverkan mellan socialtjänsten, skolan och polisen är viktig i kommunernas arbete med att få unga att sluta begå brott. Här behövs en översyn av sekretessreglerna mellan polis och socialtjänst. Vi vill se en stärkt socialtjänst i socialt utsatta områden, bättre samverkan mellan olika aktörer och en lokalt förankrad polis.

7.3 Satsa på samverkan i bostadsområden

Samverkan mellan myndigheter är ett viktigt verktyg för att komma åt brottslighet, men det finns också många positiva exempel där fastighetsägare, offentliga aktörer och boende samarbetar för ökad trygghet. Detta görs genom gemensamma investeringar i den offentliga miljön, fastigheter och genom att tillsammans hålla området rent och tryggt. Regeringen har nyligen aviserat ett uppdrag till Boverket att utveckla metoder

för sådan samverkan och sprida erfarenheter från de platser där detta fallit ut väl. Målet är att undanröja hinder för de boendes och fastighetsägarnas inflytande över utvecklingen i området.

8 Skärpta krav på ungdomsvården

8.1 Höj säkerheten i den slutna ungdomsvården

Unga som begått grova brott kan dömas till slutna ungdomsvård. Samhället har ett ansvar att främja vägvalet till ett laglydigt liv. Sis (Statens institutionsstyrelse) ungdomshem spelar en viktig roll i detta och därför behövs satsningar. Ungdomshemmen är inte öppna, frivilliga verksamheter utan ställen där ungdomar ska rustas för att kunna komma ur sin kriminella bana. Dessvärre är säkerhetsarbetet kraftigt eftersatt och varje år sker ett tiotal rymningar från den slutna ungdomsvården. För att samhället ska skyddas och bli tryggare, och för att unga kriminella ska få en chans att leva hederliga liv som vuxna krävs satsningar på Sis och ungdomshemmen.

Regeringen har konstaterat att kvaliteten på Sis ungdomshem måste höjas. Medel har också anslagits i årets budget, efter uppgörelsen i 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet. I budgeten för 2021 föreslår därför regeringen att Sis förstärks med 110 miljoner kronor och därefter 100 miljoner kronor årligen. Det är en god start, men mer måste göras framöver. Höjd säkerhet är en viktig del av en sådan satsning, men även verksamhetens innehåll är i behov av såväl förändringar i lagen som av mer resurser. Metoder som används måste ha forskningsstöd och personalen måste ha rätt utbildning för att behandla ungdomarna.

8.2 Uppföljning och utslussning måste fungera bättre

En del som idag inte fungerar tillfredsställande är uppföljning och utslussning av ungdomarna. Den som avslutat sin slutna ungdomsvård idag har inte tillräcklig uppföljning eller tillsyn. Detta skiljer sig alltså mot den vuxne som slussas ur fängelse, där frigivningen är villkorlig och också går via frivården.

Den slutna ungdomsvården behöver övergå i öppna insatser när straffet upphör. Alla behandlingsbehov upphör inte i samma stund som frigivningen är. En tydlig plan för uppföljning är en central del av att behandlingen ska fungera och för att samhället på ett tidigt stadium ska kunna ingripa om behandlingen inte har önskad effekt när ungdomen återvänder till ett liv i frihet. Den kommunala socialtjänsten måste också vara en del av behandlingsplanen, där rätt insatser ges till den unge för att denna ska ha verktyg att fortsätta ett laglydigt liv efter frigivningen. Här behöver samarbetet och överlämningen mellan stat och kommun fungera betydligt bättre. Därför krävs en reformering av lagen om slutna ungdomsvård och vill vi se en översyn för att förbättra uppföljning och utslussning.

8.3 Ge möjligheter för unga som vill bryta det kriminella livet

När en ung människa begår brott kan det leda till en enorm skada för samhället och för individen själv. Det är centralt att vistelsen på anstalt minskar den unges benägenhet att begå brott. Det får aldrig vara så att vistelsen för personen längre bort från att vara en del av samhället eller används för att bygga upp ett kriminellt kontaktnät. Därför vill vi se ett stärkt motiveringsarbete på ungdomshemmen och se ett tydligare samarbete med avhopparverksamheterna.

9 Ge stöd till unga brottsoffer

Enligt Brå ökar antalet anmälda brott mot barn. I en sammanställning konstaterar Brå att antalet anmälningar om våldtäkt och misshandel ökat med fem respektive nio procent.¹⁴ Även om antalet anmälningar i sig inte behöver betyda att fler brott är begångna så visar siffrorna att alltför många barn är brottsoffer. Att vara utsatt för brott kan vara tufft för vem som helst. Fysiska skador, psykiska men, oro och rädsla kan drabba den som varit utsatt. Det är inte heller ovanligt att brottsoffret känner skuld. För ett barn kan det också vara extra svårt att orientera sig i polisanmälningar, krav på skadestånd, söka stöd och inte minst att hantera känslorna efteråt.

På barnahus får brottsutsatta barn möjlighet att träffa polis, socialtjänst, läkare och flera aktörer som kan vara till stöd för att hantera verkningarna av ett brott. Barnahus är ett gott exempel på när myndigheter samordnar sig för att ge hjälp istället för att det ska ankomma på barnet att söka upp de olika instanserna. Barnhusen kan också tillgodose att det brottsdrabbade barnet får träffa personer som är specialutbildade för att prata med barn i just denna typ av situation. Ett utvecklingsområde vore att försäkra sig om att även barn i äldre tonår hänvisas till barnhusen, vilket inte alltid görs idag. Därför vill vi i Miljöpartiet se att fler barn får tillgång till barnhusens insatser, att de finns spridda i hela Sverige och att målgruppen ses över så att även äldre barn får komma i kontakt med barnhusen.

Olika aktörer har olika ansvar när barn utsätts för brott. Socialtjänsten har ett generellt ansvar att tillhandahålla stöd till brottsoffer. För vissa typer av brott, som vålds- och sexualbrott mot barn, kan ett eget juridiskt biträde utses för barnet. Det juridiska biträdet, ofta benämnt som särskild företrädare eller målsägandebiträde, har till uppgift att tillvarata barnets intresse. Det kan vara som stöd vid rättegången och eventuellt hjälpa till att begära brottskadeersättning. Att barn får rätt stöd och hjälp vid rättsprocessen och för att få brottskadeersättning borde vara en självklarhet. Signaler från unga brottsoffer är att stödet ibland inte är tillräckligt. Därför vill vi se en översyn om barn får det stöd de behöver kring rättsprocesserna och titta vidare på om modellen för brottskadeersättning är rätt utformad för barn.

¹⁴ SVT, Brå: Anmälningarna av brott mot barn ökar, 2020-09-28, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/br-anmalningarna-av-brott-mot-barn-okar>.

10 Avslutande ord

Ljudet av polissirener i svenska städer är den smärtsamma påminnelsen av samhällets misslyckande att ge alla barn samma chans i livet. Det är ofta de mest utsatta i samhället som drabbas värst av brottsligheten. Det är varje ungdom som faller offer för en skjutning. Det är barnen som utnyttjas av kriminella vuxna. Det är familjerna som sörjer sina förlorade barn och skolkamraterna som håller en tyst minut på skolgården.

De kriminella individer som sprider skräck på gatorna ska lagföras och dömas. Men samhället måste lägga stort fokus på att färre unga ska välja den vägen. Det innebär att i tid se barnet och dess omgivning och tidigt sätta in insatser med full kraft för att förhindra att ytterligare barn rekryteras till brottslig verksamhet. Det finns många tillfällen, långt innan en ung person med ett vapen i sin hand gör sig redo att skjuta, att intervensera och förhindra att mord begås. Alla dessa tillfällen måste tas tillvara. Om en ung person har begått ett allvarligt brott så måste kraftfulla åtgärder sättas in för att det ska bli första och sista gången. Detta måste ske direkt. Från det omgivande samhället, från skolan, från polisen, från socialtjänsten, från ungdomshemmen. Tillsammans har samhället en stor verktygslåda. Den måste användas i sin helhet.

Vi skrev inledningsvis att det är de barn samhället svek för 20 år sedan som är kärnan i dagens kriminella gäng. Vi har försökt visa att det därför inte finns någon motsättning mellan kampen för social rättvisa och kampen mot brottsligheten. Det är i grunden samma sak. Förhoppningen med dessa förslag är att vi om 20 år ska se tillbaka och se att detta var en tid då vi inte svek. Det är bråttom, innan gängen förstör ännu fler unga människors liv.

Johanna Öfverbeck (MP)

Annika Hirvonen Falk (MP)

Leila Ali-Elmi (MP)

Camilla Hansén (MP)

Pernilla Stålhammar (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Mats Berglund (MP)

Anna Sibinska (MP)